

2012

TÜRKİYE İLTİCA HAKKI İZLEME RAPORU

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği

İHAD

Bu raporun bütün hakları saklıdır. Rapor ticari amaçla kullanılamaz.

İnsan Hakları Araştırmaları Derneği ismi belirtilerek alıntı yapmak serbesttir.

Mart 2013 - Ankara

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

Adres : Kültür Mah. İçel Sk. No:46/3 Kolej-Ankara/Türkiye
Telefon : +90 312 431 88 76
E-posta : info@ihad.org.tr
İnternet : www.ihad.org.tr

İçindekiler

Kısaltmalar

Özet

1. Yasal Durum
2. Türkiye'de Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenlerle İlgili Veriler
  - 2.1. Suriyeli Sığınmacılar
  - 2.2. Sınır Geçişlerinde Yakalanan Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenler
  - 2.3. Yakalandıkları Bölgelere Göre Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenler
  - 2.4. Uyruklarına Göre Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenler
  - 2.5. Sınırdışı Edilen Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenler
  - 2.6. Sınır Geçişlerinde Yaşamını Yitiren Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenler
3. Türkiye'de İltica Alanında Yaşanan Gelişmeler
  - 3.1. İltica Prosedürü ve İltica Başvuruları
  - 3.2. Kabul ve Geri Gönderme Merkezlerindeki Gözetim Koşulları
  - 3.3. Geri Kabul Anlaşmaları
4. Mahkeme Kararları ve Hukuki Süreç
5. Sivil Toplum Çalışmaları
6. Mülteci,Sığınmacı ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi
7. Tavsiyeler

Kısaltmalar

AB Avrupa Birliği

AFAD Bakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AI Uluslararası Af Örgütü

AGİT Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AIHS Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AIHM Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

BM Birleşmiş Milletler

BMMYK Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

FRONTEX AB Sınır Güvenlik Birimi

GİGM Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

HRW Human Rights Watch

İHAD İnsan Hakları Araştırmaları Derneği

İHOP İnsan Hakları Ortak Platformu

MIGREUROP Göç ve Entegrasyon İçin Avrupa Programı

MHK Mülteci Hakları Koordinasyonunu

ORSAM Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi

TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi

UTSAM Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşın Suçlar Araştırma Merkezi

YUKK Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Özet

İltica hakkı, 2012 yılında Türkiye'nin insan hakları gündemini önemli ölçüde etkileyen bir konu olarak güncelliğini korumuştur. İltica hukukunun iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmaların 2012 yılında hız kazanması beklense de siyasi gündemin yoğunluğu ve çeşitliliği nedeniyle bu beklentilerin önemli bir bölümü karşılanamamıştır. İnsan hakları çevreleri, yeni anayasa sürecine odaklanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) iltica hukukuyla ilgili yasal düzenlemeleri belirsiz bir tarihe ertelemesine yol açacak gelişmelerden endişe duymaktadır. İçişleri Bakanlığı İltica ve Göç İdari Kapasitesini Geliştirme ve Mevzuatı Uygulama Bürosu tarafından hazırlıkları tamamlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) Tasarısı 2012 yılında TBMM'ye sevk edilmiş ancak yasal süreç henüz sonuçlanmamıştır. Yeni anayasa hazırlık çalışmalarının öncelikli olarak ele alındığı yasama sürecinde önemli bir yeri bulunan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 2013 yılında yasalaşacağı öngörülmektedir.

Uluslararası iltica hukukuyla uyumlu bir yasal çerçeve oluşturmaya çalışan Türkiye'nin 1951 Sözleşmesine koyduğu coğrafi çekincenin 2012 yılında da devam ediyor oluşu, sığınma hakkına erişimi sınırlandırmaktadır. Bu durum geçmiş yıllarda sıkça görüldüğü üzere Avrupa kıtası dışından gelen çok sayıda mülteciyi uluslararası koruma hükümlerinden eksiksiz olarak yararlanma konusunda mağdur etmektedir.

Türkiye, 2012 yılı boyunca on binlerce yasadışı düzensiz göçmen, sığınmacı ve mültecinin sınır ihlalleri nedeniyle yakalandığı transit ülke konumunu sürdürdüğü gibi menşe ülke özelliğini de korumuştur. Suriyeli sığınmacılar hariç tutulmak üzere yasadışı sınır geçişlerinde yakalanan mülteci, sığınmacı ve göçmen sayısı ile sığınma prosedürüne dahil olanlar önceki yıllara kıyaslanmayacak ölçüde artış göstermiştir. Son yıllardaki istatistiklerin ilk sıralarında Irak ve İran uyruklu mülteci ve sığınmacılar yer alırken 2012 yılında ciddi sayıda Afganistan uyruklu mülteci ve sığınmacı yoğunluğundan söz etmek mümkündür. Sığınmacıların kitlesel ölümlerine neden olan deniz kazalarından biri daha 2012 yılında yaşanmıştır. 2007 yılında Ege denizinin Seferihisar açıklarında yaşanan mülteci dramının bir benzeri 2012 yılında tekrarlanmış, İzmir'in Ahmetbeyli körfezinde batan mülteci teknesinde en az 68 kişi hayatını

kaybetmiştir. Uluslararası insan kaçakçılığı faaliyetlerinin bir türlü önlenemediği Türkiye’de Ege denizinin mülteci, sığınmacı ve göçmenler için bir “ölüm yolu” olması şaşırtıcı değildir. Yasadışı düzensiz göçün bir sonucu olarak mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin zorunlu ikamete tabi tutuldukları uydu kentlerdeki fiziki ve insani koşulların iyileştirilmesi için çaba harcansa da henüz istenen standartlarda bir barınma altyapısı oluşturulabilmiş değildir. 2012 yılında farklı isimler altındaki barınma merkezlerine yönelik olarak kamu yönetimi ve sivil toplum örgütlerince gerçekleştirilen inceleme ziyaretlerinden elde edilen bulgular ekonomik ve sosyal açıdan birçok sorunun varlığını ortaya koymuştur.

Sığınmacıların yasal ve hukuki sorunlarıyla uğraşan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ağır dosya yükü altında olup, mülakat sürelerinin uzunluğu başta olmak üzere çeşitli konularda eleştirilere maruz kalmaktadır. Üçüncü ülkeye yerleştirme prosedüründe karşılaşılan zorluklar ise bir başka önemli sorun olarak dile getirilmektedir. Bu yüzden İçişleri Bakanlığı ile BMMYK arasında eşgüdümün güçlendirilmesi, mülteci ve sığınmacıların mağduriyetlerine çözüm bulunması gerekmektedir.

Bosna-Hersek Cumhuriyeti ile geri kabul anlaşmasının imzalandığı 2012 yılında Türkiye’nin geri kabul uygulamaları bakımından en fazla sorun yaşadığı ülke yine Yunanistan olmuştur. Yerel mahkemelerde açılan davaların yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde (AİHM) görülmekte olan mülteci ve sığınmacı davalarıyla ilgili yeni içtihatlar açıklanmaya devam etmiştir.

2011 yılından itibaren Suriye’de büyük bir insani felakete yol açan iç savaş nedeniyle yüz binlerce sivil, ülkelerini terk ederek komşu ülkeler; Ürdün, Lübnan ve Irak ile birlikte Türkiye’ye sığınmıştır. Sayıları yaklaşık olarak 200 bine ulaşan Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların eğitim, sağlık, barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında Türk Hükümeti’nin özverili çabaları devam etmiştir. Bununla birlikte sığınmacıların ikamet ettikleri kamplarda inceleme yapmak isteyen sivil toplum örgütlerinin engellendiği birden fazla vaka yaşanmıştır. Rapor, Suriyeli sığınmacılara ayrı bir başlık altında yer vermektedir.

İHAD (İnsan Hakları Araştırmaları Derneği) 2012 Yılı İltica Hakkı İzleme Raporu genel olarak Türkiye’de yıl içinde yaşanan gelişmeleri not etmekte, mülteci ve sığınmacıları ilgilendiren uygulamaları değerlendirmekte ve resmi makamlara tavsiyelerde bulunmaktadır.

1. Yasal Durum

Türkiye’de iltica hakkını bütüncül olarak düzenleyen bir yasal mevzuat henüz bulunmamaktadır. Çok parçalı sığınma hukuku yüzünden mültecileri ilgilendiren sorunların çözümü de zorlaşmaktadır. İltica hukuku alanındaki en önemli yasal düzenleme olarak kabul edilen “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Taslağı” 27.06.2012 tarihinde İçişleri Komisyonu’nda kabul edilerek TBMM’ye gönderilmiştir. Tasarının 2013 yılı içinde Genel Kurul’da görüşülmesi beklenmektedir.

1951 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ile birlikte 1967 Protokolü’nü onaylayan Türkiye’nin, sözleşmedeki coğrafi çekincesi 2012 yılında da geçerliliğini korumuştur. Halihazırdaki iltica usulü, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne bağlı olarak 1994 tarihli İltica/Sığınma Yönetmeliği’nin 6.maddesi uyarınca sürdürülmektedir. 2006 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 57 No’lu Genelgeye (Uygulama Talimatı) göre iltica ve sığınma başvurularının hangi birimler tarafından nasıl alınacağı, mülakatların nasıl yapılacağı ve ikamet işlemlerinin nasıl yürütüleceği belirlenmiştir. Fakat Avrupa ülkelerinden gelen ve iltica talebinde bulunan kişilerin 1951 Sözleşmesindeki hükümler çerçevesinde mülteci statüsü elde etmeleri ve daimi ikamet izni almaları mümkün iken, Avrupa kıtası dışındaki ülkelere iltica başvurusu yapanlara, uygunluk kriterleri gözetilerek “Sığınmacı” statüsü tanınması ve bu kişilerin geçici koruma hükümlerinden yararlanmasına ilişkin mevcut uygulama devam etmektedir. Coğrafi sınırlama yüzünden Asya, Afrika ve Ortadoğu kökenli sığınmacıların iltica prosedürüne dahil olmasında ve uluslararası koruma hükümlerinden yararlanmasında karşılaşılan güçlükler Türkiye’deki sığınma hukukunun açmazlarından biridir.

Mültecilerin temel sorunu olan iltica hakkına erişimleriyle ilgili yeterli hukuki altyapı 2012 yılında da gerçekleşebilmiş değildir. Barınma, sağlık, eğitim ve çalışma gibi birbirine bağlı sorunlar yaşayan mülteci ve sığınmacılar iltica prosedüründeki eksiklikler yüzünden her an gözaltına alınma ve sınırdışı edilme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Özellikle yasadışı yollardan Türkiye’ye giriş yapan sığınmacıların giriş yaptıkları yerdeki kamu idaresine makul süre içinde başvurularını nasıl yapmaları gerektiğini, başvurunun onayı halinde ikamet işlemlerinin

nasıl yürütüleceğini ve sınırdışı kararı verildiği takdirde yargı yolunu nasıl kullanacaklarını anlatacak bir resmi mekanizmanın tam olarak hayata geçirilemediği görülmektedir.

Türkiye'deki mevcut iltica sistemi, başvuruları kabul edilen sığınmacıların prosedüre göre zorunlu olarak ikamet edecekleri uydu kentlere yönlendirilmesini öngörmektedir. Bununla birlikte uydu kentlerde yıllarca BMMYK tarafından kendilerine verilecek mülakat sırası ya da üçüncü bir ülkeye yerleşme haberi bekleyen sığınmacılar, ekonomik ve sosyal bakımdan çöküntü yaşamaktadır. Çalışma izni bulunmayan geçici sığınmacıların, sayıları hızla artan uydu kentlerdeki toplumsal hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık davranışlarının hedefi olduğu ve medyada mültecilere yönelik nefret içerikli haber ve yorumların çoğaldığı gözlenmektedir.

Diğer taraftan Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Hudut ve İltica Daire Başkanlığı ve yetki devri yapılan illerdeki Valilik bünyesinde görev yapan kamu personelinin mülteci hukuku alanında yeterli donanımına sahip olduğunu söylemek güçtür. Bu hedef kitleye yönelik olarak 2012 yılında kamu idaresi ve sivil toplum örgütlerince düzenlenen birden fazla eğitim programı gerçekleştirilmesine rağmen uygulamadaki aksaklıklar devam etmiştir. Özellikle başvurucuların usulüne uygun biçimde sığınma prosedürüne dahil olmalarını sağlamak açısından Yabancılar Şube Müdürlüklerindeki polis memurlarına önemli görevler düşmektedir.

Sığınma hukukunu geliştirecek en önemli hukuki düzenleme niteliğindeki Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte yasadaki tüm hükümlerin yürürlüğe girmesi, mülteci hakları bakımından arzu edilen ilerlemeyi hızlandıracaktır. Bununla birlikte yasa kapsamında ilk kez kurulması öngörülen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) başta olmak üzere iltica ve göç alanındaki kamu teşkilatlanmasının mülteci hakları açısından önemli bir işlevi olacaktır. Aynı şekilde sivil toplum örgütlerinin ve baroların yasal süreç içindeki etkisini güçlendirmek ve uygulamanın denetlenmesine katkıda bulunmalarını teşvik etmek için sağlıklı bir sistemin kurulması gerekmektedir.

2. Türkiye'de Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerle İlgili Veriler

2012 yılında en önemli gündem maddelerinden birini oluşturan Suriyeli sığınmacılar hız kesmeden Türkiye topraklarına giriş yapmayı sürdürmüştür. Resmi verilere göre 2012 yılı sonu itibarıyla 260.000'den fazla sayıda Suriyeli sivil Türkiye'ye giriş yapmış olup, bu

sayının 183.000'i Suriye sınırına yakın illerde kurulan yerleşim birimlerinde barınmaktadır.¹ Mülteci kamplarındaki sığınmacıların dışında kendi imkanlarıyla farklı illerde yaşamlarını sürdürmeye çalışan binlerce Suriyeli sığınmacının bulunduğu bilinmektedir. Suriyeli sığınmacıların dışında yasadışı düzensiz göç sonucu sınır geçişlerinde yakalanan çok sayıda mülteci, sığınmacı ve göçmen bulunmaktadır.

BMMYK Türkiye Temsilciliğinin istatistiklerine göre ² Suriyeli sığınmacılar hariç olmak üzere 2012 yılındaki kayıtlı mülteci ve sığınmacı sayısı 32.672 olarak açıklanmıştır. Ülkelere göre dağılım dikkate alındığında ilk sırayı 12.905 kişiyle Iraklı mülteci ve sığınmacılar almakta, bu ülkeyi Afganistan (8.357) ve İran (6.701) takip etmektedir. Kayıtlı bulunan 18.621 mülteci, geldikleri ülkeye göre değerlendirildiğinde ise ilk sırayı 9476 mülteci ile Irak alırken, ikinci sırada Afganistan (3.517) ve üçüncü sırada İran (3.039) vatandaşları yer almaktadır. 31 Aralık 2012 itibariyle kayıtlı 14.051 sığınmacının geldikleri ülkeye göre dağılımında ilk sırayı 4.840 sığınmacıyla Afganistan almaktadır. Bu ülkeyi İran (3.662) ve Irak (3.429) vatandaşları izlemektedir. Görüleceği üzere bir önceki yıla oranla 2012 yılında sığınma başvurusunda bulunanların sayısı belirgin şekilde artış göstermiştir. Suriyeli sığınmacıların dışında Türkiye'deki mülteci ve sığınmacı profili son yıllardaki görünümünü korumakta, İran, Irak ve Afganistan vatandaşları 2012 yılında da ilk üç sırayı paylaşmaktadır. Mülteci ve sığınmacılar bakımından Türkiye, transit ve menşe ülke olma özelliğini 2012 yılında sürdürmüştür. Bununla birlikte sığınma sistemine giremeyip ülke içinde düzensiz hareketliliği süren veya yakalanarak sınır dışı edilen kişilerin gerçek sayısının tespit edilmesi ne yazık ki oldukça güçtür.

Savaş ve çatışma bölgelerinden kaçan mülteci ve sığınmacılar için cazip bir merkez haline gelmeye başlayan Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar ayrı bir başlık altında ele alınacaktır. 2012 yılında Afganistan uyruklu sığınmacıların Türkiye'deki düzensiz hareketliliği dikkat çekici ölçüde artmıştır. Bunun nedenlerinden biri, uzun yıllardır İran'daki mülteci kamplarında son derece kötü koşullarda barınan ve ülkelerine dönüş umudunu yitiren Afgan

¹ Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

<http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=848&ID=16>

² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği web sitesi.

[http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/snmstatistical_tables_new_format_tr\(1\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/snmstatistical_tables_new_format_tr(1).pdf)

mültecilerin siyasi ve ekonomik gelişmeleri de dikkate alarak Türkiye’de daha iyi koşullarda yaşayabileceklerine inandırılmalarıdır. Bu yönlendirmenin neticesinde azımsanmayacak ölçüde Afgan sığınmacının Türkiye’ye giriş yaptıkları düşünülmektedir.

Türkiye’deki çocuk mülteci ve sığınmacı nüfusu, geçmiş yılların rakamlarıyla karşılaştırıldığında ciddi şekilde artış göstermiştir. BMMYK Türkiye temsilciliğinin 2012 istatistiklerine göre, 0-4 yaş grubu çocuk mülteci ve sığınmacı sayısı 2011 yılında 2.166 iken, bu sayı 2012 yılında 2.663 olmuştur. 5-17 yaş dilimindeki mülteci ve sığınmacı çocuk sayısı ise 2011 yılında 6.411 olarak istatistiklere yansırken, bu sayı 2012 yılında 8.743’e yükselmiştir. ³ Hassas gruplar olarak değerlendirilen 0-18 yaş grubundaki çocuk mülteci ve sığınmacıların özel ihtiyaçlarının karşılanmasında ve özellikle refakatsiz çocukların psiko-sosyal gereksinimlerinin giderilmesinde kamu idaresine önemli görevler düşmektedir.

2.1 Suriyeli Sığınmacılar

SURİYELİ SİĞINMACILAR

Suriye’de 2011 yılından bu yana devam eden savaş ve çatışma ortamından kaçarak Lübnan, Ürdün, Türkiye ve Irak’taki geçici barınma merkezlerine yerleştirilen sığınmacılarla birlikte farklı ülkelere dağılanların sayısı 4 milyonu geçmiş durumdadır. Türkiye’nin sınır bölgelerindeki geçici kabul merkezleri ve çadırkentler yerleşen Suriyeli sığınmacı sayısı 185.000’i bulmuştur. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından verilen bilgilere göre Suriye’den Gelenler İçin Kurulan 14 Çadırkent, 1 Geçici Kabul Merkezi ve 3 Adet Konteynerkent kurulmuş ve ihtiyaca göre yeni merkezlerin açılacağı ifade edilmiştir. Bugüne kadar toplam 267.000 civarında Suriye vatandaşının Türkiye’ye giriş yaptığı dikkate alındığında pasaport kanununa göre giriş yapan ve mülteci kampları dışında farklı illerde serbest ikamete sahip ciddi bir sığınmacı nüfusunun bulunduğu görülmektedir. ⁴

3 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği web sitesi.

[http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/snmstatistical_tables_new_format_tr\(1\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/snmstatistical_tables_new_format_tr(1).pdf)

4 Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

<http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?IcerikID=848&ID=16>

Uluslararası toplum ne yazık ki Suriye'deki çatışmaların durdurulması bakımından başarılı bir sınav verememiş, başta BM olmak üzere insan haklarını korumaktan sorumlu kurumlar görevlerini yerine getirmeyerek tarih önünde suç işlemişlerdir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Navi Pillay, yaklaşık iki yıldır devam eden çatışmalarda ölü sayısının 70 bini geçtiği açıklamıştır.⁵

Diğer taraftan, BMMYK Antonio Guterres yaptığı açıklamada, Suriye'deki durumun kritik olduğunu ve çatışmaların bölgeye yayılma riskinin bulunduğunu söyleyerek mültecilerin ağır bir bedel ödemek zorunda bırakıldığını ifade etmiştir. Sonuç olarak Suriye'nin içinde bulunduğu durum insani trajediyi derinleştirmekte ve her geçen gün mülteci ve sığınmacı sayısı artmaktadır.

Türkiye gibi diğer bölge ülkelerinin önemli bir fedakarlık örneği sergileyerek Suriyeli sığınmacılara kucak açması, insani felaketin boyutlarını nispeten hafifletmiştir. Ancak rejime bağlı güçlerin hava ve kara saldırılarıyla şehirlerin harabeye döndüğü, açlık ve yokluğun kol gezdiği ülkedeki mevcut durum, komşu ülkelere sığınan mültecilerin akıbetini belirsiz hale getirmektedir. Uluslararası yardım kampanyalarından beklenen sonuç elde edilememekte ve insani kriz her geçen gün daha da büyümektedir. BM İnsani Yardım Koordinatörü Valerie Amos, son düzenlenen yardım toplantısında 1 milyar Euro civarında yardım toplanmasının öngörüldüğünü, bu miktarın çatışmalardan etkilenen mültecilerin 6 aylık harcamalarının karşılanmasına ancak yeteceğini belirtmektedir.⁶ Türkiye'deki kamplarda barınmakta olan mülteci ve sığınmacıların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ülke genelinde resmi ve sivil nitelikte yardım kampanyaları düzenlenmektedir.⁷

Barınma merkezlerindeki sosyal gereksinimlerin karşılanması için birtakım organizasyonlar yapılmakta, eğitim ve sağlık sorunlarıyla ilgili düzenlemeler hayata geçirilmektedir. Çok sayıda sığınmacı çocuğun yarım kalan eğitimlerine devam edebilmesi bakımından

5 <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=247196>

6 <http://t24.com.tr/haber/uluslararasi-yardim-konferansinin-hedefi-1-milyar-euro/222721>

7 Bkz.Suriye İçin Bir Battaniye, Bir Ekmek kampanyası. <http://www.suriyeicinbirekmek.com/anasayfa>

çadırkentlerde sınıflar açılmakta ve sosyal destek programları uygulanmaktadır.⁸

Suriyeli sığınmacıların problemleriyle ilgili resmi ve sivil düzeyde bazı çalışmalar 2012 yılında da devam etmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından Hatay Apaydın Konaklama Merkezinde inceleme yapılmış, bu merkezde sığınmacılara askeri eğitim verildiğine dair iddialar araştırılmıştır. İnceleme sonucunda “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu-2” başlıklı bir rapor yayınlanmıştır.⁹ Bahçeşehir Üniversitesi ve New York Üniversitesi, BAU Psikoloji Araştırma Ekibince hazırlanan Suriyeli Mülteci Çocuklar Saha Araştırmasının sonuçları bir rapor haline getirilmiştir.¹⁰

Bununla birlikte mülteci hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinin sığınmacıların barındıkları merkezlerdeki genel durumu gözlemlemek amacıyla düzenlemek istedikleri inceleme ziyaretlerine resmi makamlar tarafından izin verilmemesi eleştirilmektedir. Suriye’den yasal yollarla Türkiye’ye giriş yapan ve ev kiralamak isteyen aileler, yüksek miktarlarda kiralık konut bulabilmektedir. Gaziantep ve Hatay’daki kiralık emlak fiyatlarının 2-3 kat arttığını ifade eden sığınmacılar, mağdur edildiklerini dile getirmişlerdir.¹¹

Suriye krizinin bir sonucu olarak mülteci ve sığınmacıların artan sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmek amacıyla yetkili kurumların ve sivil toplum örgütlerinin ortaklaşa çaba harcaması gerekmektedir. Türkiye Hükümeti’nin bugüne kadar sergilediği övgüye değer konukseverliğin bundan sonra da devam etmesi ve Suriye’den gelecek sığınmacılara kapıların kapanmaması temenni edilmektedir. Öte yandan sığınma başvuruları alınan kişilerin prosedüre dahil olmasıyla statü belirleme süreci başlamakta ve BMMYK yetkililerine önemli bir sorumluluk düşmektedir. Kadın ve çocuk sığınmacıların psiko-sosyal

⁸ <http://sun24haber.wordpress.com/2012/03/17/multeci-cocuklarin-gozunden-suriyede-yasananlar/>

⁹ http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf

¹⁰ Bkz. "Suriyeli Mülteci Çocuklar Saha Araştırması-Sonuç Raporu"
http://isay.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/gib/Yay%C4%B1nlar/BAUSuriye_23_11_2012.pdf

¹¹ <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/08/27/suriyeli-multeciler-kiralari-3e-katladi>

gereksinimlerinin karşılanması, eğitim ve sağlık hakkından yeterli düzeyde yararlandırılmaları amacıyla sistematik çalışma yapılmalıdır. Kampların sivil denetime açılması, birtakım olumsuz propaganda ve önyargıların önüne geçmek ve daha düzenli bir barınma hizmeti sağlamak açısından yararlı olacaktır. Uluslararası toplum, Suriyeli sığınmacılara kapılarını açan ve büyük bir maddi külfet altında bulunan ülkelere gereken desteği sağlamalı ve külfet paylaşımında bulunmalıdır. Suriye rejiminin işlediği insanlık suçlarının tarafsız biçimde soruşturulması ve sorumluların adil bir şekilde yargılanması için uluslar arası kurumlar göreve davet edilmektedir.

2.2 Sınır Geçişlerinde Yakalanan Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

Türkiye'nin kara ve deniz sınırlarındaki geçişlerde yasadışı düzensiz göç hareketliliği 2012 yılında artarak devam etmiş, kolluk güçleri tarafından yakalanan binlerce mülteci, sığınmacı ve göçmen hakkında yasal işlem yapılmıştır. Önceki yıllarda olduğu gibi sınır geçişlerinde yakalanan mülteci, sığınmacı ve göçmen sayısı hakkında İçişleri Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından yayınlanan istatistik arasında farklılıklar bulunmaktadır. Genelkurmay Başkanlığı'nın verilerine göre 2012 yılında yasadışı sınır geçişlerinde yakalanan toplam yabancı sayısı 48.264 olup bu kişiler hakkında yasal işlem başlatıldığı belirtilmiştir.¹² Ancak yakalananların statüsüne ilişkin bilgi verilmediği gibi haklarında ne tür yasal işlem yapıldığı açıklanmamıştır. Dışişleri Bakanlığı tarafından açıklanan rakamlara göre ise, 2012 yılında yakalanan yasadışı göçmen sayısı 42.690 olarak yayınlanmıştır.¹³

İstatistikler arasında devam eden farklılıklar kamu kurumlarının ortak bir sığınma sistemini hayata geçiremediğini göstermektedir. Böyle olunca da sınır geçişlerinde yakalanan kişilerin büyük ölçüde iltica prosedürü dışına itilerek haklarında pasaport kanunu hükümlerine göre işlem yapıldığı düşünülmektedir.

¹² Genelkurmay Başkanlığı web sitesi.

http://www.tsk.tr/11_haberler_olaylar/11_4_yasadisi_sinir_gecisleri/yasadisi_sinir_gecisleri_2012.htm

¹³ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yasadisi-gocle-mucadelesi-.tr.mfa

2.3 Yakalandıkları Bölgelere Göre Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

Türkiye'nin Suriye sınırı 2012 yılında da mülteci ve sığınmacı geçişinin en yoğun olduğu bölge olarak öne çıkmıştır. Bu bölgenin özel konumu dışında Yunanistan, Bulgaristan ve İran sınır bölgelerindeki yasadışı düzensiz göç hareketliliği dikkat çekmiştir. Ortadoğu'da yaşanan halk ayaklanmalarının ardından yaşanan rejim değişiklikleri ve savaş koşulları nedeniyle Akdeniz üzerinden batıya göç etmek isteyen mülteci, sığınmacı ve göçmen gruplar Ege Denizinde oldukça tehlikeli kaçış planları yapmaktadır. Çoğu kez AB Sınır Güvenlik Birimi (FRONTEX) tarafından uluslararası sularda yakalanan sığınmacı ve göçmenler can güvenliklerini tehlikeye atmaktadır. İnsan kaçakçılığının yoğun yaşandığı Ege Denizinde 2012 yılında yaşanan tekne faciasında en az 68 kişi hayatını kaybetmiştir. Yunanistan ile Türkiye arasındaki doğal sınır bölgesi olan Meriç nehri yasadışı göçmenlerin sıklıkla kullandığı önemli bir kaçış güzergahıdır. Eulex verilerine göre günde 200, FRONTEX rakamlarına göre ise yılda 55.000 kişi Meriç nehrini geçerek AB topraklarına adım atmaktadır.¹⁴

Ancak bu bölgeye konuşlanan FRONTEX güçleri birçok kez sert müdahale yöntemleri kullanarak geçişleri önlemeye çalışmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda mülteci, sığınmacı ve göçmenlere karşı zalimane uygulamalarıyla gündeme gelen FRONTEX ile Türkiye arasında 28 Mayıs 2012 yılında Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. Bu zapt çerçevesinde AB ve Türkiye'nin düzensiz göçün önlenmesi konusunda işbirliği yapması öngörülmektedir. AB'nin yasadışı göçle mücadelede güvenlik politikalarını sürekli olarak ön plana çıkarıp uluslararası iltica hukukuna aykırı uygulamalara devam etmesi Türkiye açısından da ciddi riskler içermektedir. FRONTEX engelini aşip nehrin karşı kıyısına geçmeyi başaran sığınmacı ve göçmenler uzun bir süre alıkonulduktan sonra ya geri kabul mevzuatına göre Türkiye'ye gönderilmekte veya yakalanmamak için gizli bir şekilde yaşamaya çalışmaktadır.

¹⁴ Bkz.Meriç'ten geçiş. Nehrin iki yanı;

http://www.youtube.com/watch?v=3mDewqrReVA&feature=my_liked_videos&list=LLRCIHgRRRu2K2iGt7U8YeWA

<http://500px.com/mauroprandelli/stories/41763/a-wall-against-the-immigration-evros-river-the-oriental-gate-of-europe>

2.4 Uyruklarına Göre Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

Ağır savaş ve çatışma ortamından kaçarak Türkiye'deki mülteci kamplarında hayata tutunmaya çalışan Suriyeli sığınmacılar 2012 yılında en büyük kitlesel sığınmacı grubunu oluşturmuştur. Bunun dışında BMMYK kayıtlarına göre Afganistan, İran ve Irak uyruklu sığınmacılar önemli bir yoğunluğa sahiptir. Burma, Somali, Bangladeş ve Filistin gibi silahlı çatışma, karışıklık veya derin yoksulluk içindeki farklı ülkelerden de çok sayıda mülteci ve sığınmacıya Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Uyrukları dikkate alınarak 2012 yılında yasadışı göç yoluyla gelen mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin ülkelerine göre ağırlıklı dağılımı şu şekildedir;

Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bangladeş, Benin, Bolivya, Burundi, Burma (Myanmar), Burkino Faso, Dominik Cumhuriyeti, Cezayir, Çeçenistan, Eritre, Fas, Fildişi Sahili, Filistin, Gana, Gine, Güney Afrika, Gürcistan, Hindistan, Irak, İran, Kamerun, Kazakistan, Kırgızistan, Komor Adaları, Kongo, Laos, Lübnan, Mali, Mısır, Moğolistan, Moritanya, Nepal, Nijerya, Özbekistan, Pakistan, Ruanda, Senegal, Somali, Sudan, Suriye, Sri Lanka, Tacikistan, Togo, Tunus, Türkmenistan, Uganda, Umman, Ürdün, Yemen.

2.5 Sınırdışı Edilen Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

2012 yılında yasadışı düzensiz göç hareketliliği sonucunda sınır geçişlerinde yakalanıp hakkında sınır dışı işlemi yapılan mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin ayrı ayrı istatistiki bilgilerine erişebilmek bakımından Türkiye'deki mevzuat ve uygulama yetersizdir. Bu yüzden iltica sistemine dahil olması gereken ancak prosedüre alınmayan kaç sığınmacının hukuka aykırı biçimde sınır dışı edildiği bilinmemektedir. Bir fikir edinmek bakımından Genelkurmay Başkanlığı istatistiklerine göre 2012 yılında yasadışı sınır geçişlerinde yakalanan kişi sayısı 48.264 iken, BMMYK kayıt sistemindeki toplam mülteci ve sığınmacı sayısı 32.672'dir. BMMYK istatistiklerinde yer alan mülteci ve sığınmacıların önemli bir bölümünün önceki yıllarda başvuruları kabul edilmiş ve statü almış kişilerden oluştuğu düşünüldüğünde 48.264 olarak belirtilen ve 2012 yılında ülkeye giren yasadışı sığınmacı ve göçmenlerin büyük bölümünün sınırdışı edildiği anlaşılabilir.

Görüleceği üzere Pasaport Kanunu ve Yabancılar Kanununda yapılması öngörülen değişiklikler de iltica hukukunun ihlal edilerek binlerce sığınmacının sınırdışı edilmesini engelleyememektedir.¹⁵ Türkiye'nin iltica mevzuatını uluslararası standartlara göre düzenleyememesi yüzünden mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sınırdışı uygulamaları tüm hızıyla devam etmektedir. Geri gönderilmeme kuralının hukuka uygun olarak işleyip işlemediğini denetleyecek bir mekanizmanın kurulmasına acil olarak ihtiyaç duyulmaktadır.

2.6 Sınır Geçişlerinde Yaşamını Yitiren Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler

Yasadışı düzensiz göçün büyük ölçüde uluslararası insan kaçakçıları tarafından organize edildiği günümüzde sığınmacı ve göçmenlerin toplu ölümleriyle sonuçlanan olaylar yaşanmaktadır. Türkiye karasularında geçtiğimiz yıllarda meydana gelen deniz kazaları ve boğulmalar nedeniyle hayatını kaybedenler azımsanmayacak sayıdadır. 2011 yılında Meriç nehrinin ölümcül bir su yoluna dönüştüğü boğulma vakalarına sıkça rastlanmıştır. Ölümle sonuçlanan birçok olay medyaya yansımadağı için sınır geçişlerinde tam olarak ne kadar sığınmacı ve göçmenin hayatını kaybettiği bilinmemektedir. Öte yandan ülke içinde çoğu kez insan tacirlerinin yönettiği düzensiz hareketlilik içindeki mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin başına gelenlerden ancak yazılı ve görsel basın aracılığı ile bilgi alınabilmekte, bunun dışında çok daha büyük ölçekli kayıpların yaşandığı tahmin edilmektedir. Dolayısıyla sayıları her geçen gün artan sığınmacı ve göçmenler aynı zamanda insan kaçakçılığı pazarını büyüten birer malzeme olarak görülmekte ve her türlü istismara açık hale gelmektedir.

2012 yılında Ege karasuları 2007 Seferihisar faciasına benzer büyüklükte iki trajediye daha tanıklık etmiştir. 7 Eylül 2012 tarihinde İzmir'in Menderes ilçesine bağlı Ahmetbeyli beldesinin Baradan koyu yakınlarında tahmini rakamlara göre 100'den fazla sığınmacıyı taşıyan teknenin batması sonucu en az 68 kişinin hayatını kaybettiği bildirilmiştir.¹⁶ Bu sayı, 2011 yılında Türkiye'nin kara ve deniz sınırlarını geçmeye çalışırken farklı nedenlerle hayatını kaybeden toplam mülteci sayısının yaklaşık üç katıdır. Çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşan mülteci dolu teknenin Yunanistan'a bağlı adalardan birine gitmeye çalışırken alabora olmasıyla büyük çoğunluğu Suriye, Irak ve Filistin uyruklu olan mültecilerin yaşamını kaybettiği facia, Ege denizinde son yıllarda karşılaşılan en büyük deniz

15 Bkz. http://gib.icisleri.gov.tr/ortak_icerik/gib/Ulusal%20Mevzuat/Yonetmelikler/EKI.pdf

16 Bkz. "Denizde Kaybolan Hayatlar: Mülteci Ölümleri Durdurulmalı" Brifing Dosyası. İnsan Hakları Araştırmaları Derneği. www.ihad.org.tr

kazası olarak kayıtlara geçmiştir. Hatırlanacağı gibi 9 Aralık 2007 tarihinde yine İzmir'in Seferihisar açıklarında batan mülteci teknesinde yaklaşık olarak 70 mülteci ölmüş ya da kaybolmuştu.¹⁷ Son olay, Seferihisar trajedisinden bu yana gerçekleşen en dramatik insani felakettir ve bu felaketin bir daha tekrarlanmaması umulmaktadır. Bu facianın yankıları devam ederken bu kez Türkiye'den yola çıktığı belirtilen başka bir mülteci teknisinin Midilli adasının doğusunda yer alan Thermi bölgesinde battığı ve en az 20 kişinin hayatını kaybettiği bildirilmiştir. Görgü tanıklarının ifadesine göre teknede çoğu Irak uyruklu yaklaşık 28 mülteci bulunmaktaydı.¹⁸ Böylece her iki deniz faciasında cesetlerine ulaşılan mülteci, sığınmacı ve göçmen sayısı 88'e ulaşmıştır.

Ege denizi, çok sayıda mülteci tarafından Avrupa'ya geçiş güzergahı olarak görülmekle birlikte çoğu kez bu umutlar karanlık sulara gömülmektedir. İzmir'in kıyı şeridi ile Yunanistan'a ait olan Ege adaları arasındaki mesafe sadece birkaç deniz mili mesafesindedir. Bu durum, mültecilerin yasadışı deniz yolunu tercih etmelerinde önemli bir etken olduğu gibi insan kaçakçılarının da iştahını kabartmaktadır. Mafyanın eline düşen ve kendi hayatlarıyla adeta kumar oynayan mülteciler denizde boğulmayı göze almakta ve böylece her defasında ölüm tacirlerinin insafına terk edilmektedir. Son dönemde Arap baharı ile birlikte Ortadoğu'da yaşanan çatışma ve kaos ortamından kaçarak güvenli bir liman arayan mültecilere karşı deniz ve kara sınırlarında aşılması son derece zor güvenlik duvarları ören Avrupa Birliği ülkelerinin acımasız tutumu devam ettiği sürece mülteci ölümlerinin yaşanması kaçınılmazdır.¹⁹

17 Bkz. Mültecilerle Dayanışma Derneği. MÜLTECİ-DER. <http://www.multeci.org.tr/?p=171>

18 <http://www.ntvmsnbc.com/id/25406449/#storyContinued>

19 Bkz. "Denizde Kaybolan Hayatlar: Mülteci Ölümleri Durdurulmalı" Brifing dosyası. İnsan Hakları Araştırmaları Derneği. www.ihad.org.tr

3.Türkiye'de İltica Alanında Yaşanan Gelişmeler

3.1 İltica Prosedürü ve İltica Başvuruları

Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden yoğun olarak mülteci, sığınmacı ve göçmen akınının yaşandığı Türkiye’de sığınma prosedürünün uluslararası standartlar bakımından uygunluğunu denetleyecek ve başvuruların akıbetini hukuki açıdan inceleyecek bütüncül bir izleme mekanizması hala kurulamamıştır. Sığınma hukukundaki boşlukların temel nedeni, kapsamlı ve uluslararası standartlara göre hazırlanmış bir iltica yasasının bulunmamasıdır. Bununla birlikte AB ve Türkiye arasındaki geri kabul ve vize muafiyeti pazarlıklarının arasına sıkışan mülteci haklarının iltica başvurularında ne düzeyde korunup dikkate alındığının en önemli göstergelerinden biri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nden (AİHM) çıkan mahkumiyet kararlarıdır. Dolayısıyla Türk makamları, yasadışı göçle mücadele etmek ve sınır güvenliğini sağlamak için çaba harcarken mevcut iltica sistemini gözden geçirmeli ve sığınma hakkını gözeterek başvuruları değerlendirmelidir.

AB Komisyonu tarafından açıklanan 2012 Türkiye İlerleme Raporunda göç ve iltica alanını içine alan “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” başlıklı 24. fasıl mülteci ve sığınmacı hukukuyla ilgili yaşanan gelişmeleri ele almakta ve eksikliklerin tamamlanması istenmektedir. Raporda yasadışı göçle gelenlerin adli yardıma erişimlerinin hala sınırlı olduğuna ve geri gönderme merkezlerindeki asgari yaşam standartlarının istenilen düzeye çıkarılmadığına dikkat çekilmekte, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun kısa zamanda yürürlüğe girmesi talep edilmektedir.²⁰

Türkiye’de sığınma sistemine giren yabancıların “paralel prosedür” gereği başvurularını İçişleri Bakanlığı ve BMMYK Türkiye Temsilciliğine iletmek zorundadır. Ancak bu uygulama, başvuruçular açısından tam bir kabusa dönüşmüş durumdadır. Prosedüre giren kişilerin BMMYK tarafından kendilerine verilecek statü kararını beklemek üzere İçişleri Bakanlığınca gönderildikleri uydu kentlerdeki zorunlu ikametleri en az 2-3 yıl sürmektedir. Yapılacak itiraza göre veya yargı yoluna gidildiği takdirde bu süre 6-7 yıla çıkabilmektedir. Uydu kent olarak adlandırılan bölgelerde ise düzenli olarak işleyen ve sığınmacıların yararlanacağı resmi nitelikte sosyal yardım mekanizması bulunmamaktadır. Mevzuat

²⁰ Rapor hakkında daha fazla ayrıntı için lütfen bkz.

http://madde14.org/index.php?title=AB_Komisyonu_2012_T%C3%BCrkiye_%C4%B0lerleme_Raporu

hükümleri, sığınmacıların sosyal destek alabilmesini onaylasa da uydu kentlerdeki kamu idarecilerinin bilgi ve duyarlılıklarına göre sığınmacılara sağlanan hizmetler farklı seviyelerde gerçekleşmektedir. Uydu kent dışına çıkması yasak olan ve ancak bulunduğu kent içinde serbest ikamet edebilen sığınmacılar belli günlerde Yabancılar Şubesine giderek imza atmaya zorundadır. Çalışma hakkı bakımından hukuki referanslar bulunsa da sığınma prosedürüne giren yabancıların pratikte bir işte çalışmaları neredeyse imkansızdır. Öte yandan düzensiz göç halindeyken güvenlik birimlerince yakalanan çocukların bir çok kez çocuk olarak muamele görmediği ve yaş tespitlerinin titiz bir şekilde yapılmadığına ilişkin şikayetler 2012 yılında devam etmiştir. Sığınma talepleri bulunan refakatsiz çocukların ne kadarının başvurularının işleme konulduğu ise soru işaretidir.

Uluslararası sözleşmeler ve AB müktesebatı ile uyumlu ve kapsamlı bir göç ve iltica mevzuatının oluşturulması amacıyla İçişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet yürüten 'İltica ve Göç Bürosu' tarafından sığınma hakkı konusunda önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. İltica hukukunun geliştirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmalara diğer paydaş kamu kurumlarının da destek sağlaması ve bütüncül bir eylem planı hazırlanması gerekmektedir. Ulusal düzeyde atılan adımların Türkiye ve AB arasındaki göç ve sığınma politikalarıyla yakından ilişkisi bulunmaktadır. Türk Hükümetine geri kabul anlaşmaları ve coğrafi çekincenin kaldırılması konularında baskı yapmaya devam eden AB'nin mülteci, sığınmacı ve göçmenlere karşı yürüttüğü "yüksek güvenlikli" siyaset nedeniyle insan hakları değerleri erozyona uğramaktadır. AB'nin mültecileri "önlemek" üzerine kurulu stratejisi bağlamında Türkiye'nin "Baraj ülke" haline getirildiği uygulamanın 2012 yılında da sürdüğü gözlenmektedir. Yapımları devam eden kabul merkezleri ve geri gönderme merkezlerinin bu süreçte nasıl bir rol oynayacağı merak edilmekte ve sığınma hakkının korunması bakımından gelişmelerin yakından izlenmesi gerekmektedir.

İltica ve Göç Eylem Planı'na göre 2010 yılına kadar tamamlanması istenen "Hızlandırılmış prosedür" uluslararası standartlar dikkate alındığında henüz beklentilerden oldukça uzaktır. Bu tür düzenlemelerin ancak iltica hukukunu bütün yönleriyle koruyan bir yasal sistem içinde uygulanabilir olması mümkündür. 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla ülkelerini terk edip Türkiye'ye sığınan mülteci ve sığınmacı sayısı bir önceki yıla göre ciddi bir artış göstermiş ve 32.672 olarak BMMYK kayıtlarına geçmiştir. Bu sayıdan bağımsız şekilde Türk topraklarında kurulan 14 Çadırkent, 1 Geçici Kabul Merkezi ve 3 Adet Konteynerkent'te

barınan Suriyeli sığınmacıların rakamı 183.000'e ulaşmıştır.²¹ Görüleceği üzere 2012 yılında Suriye'den Türkiye'ye kitlesel sığınmacı akını devam etmiş ve yeni barınma merkezlerine ihtiyaç duyulmuştur. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde oluşturulan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenler Alt Komisyonu, özellikle Suriyeli sığınmacıların barındıkları kamplarda çeşitli incelemelerde bulunmuş ve elde edilen sonuçları rapor haline getirmiştir. Genel olarak Türk Hükümeti'nin 1990 yılında Irak topraklarından gelen büyük Kürt göçünde olduğu gibi Suriyeli sığınmacıların insani gereksinimlerini karşılamak için gösterdiği çabayı takdir etmek gerekmektedir. Devam eden mülteci ve sığınmacı yoğunluğu bir kez daha Türkiye'nin iltica mevzuatını acil olarak iyileştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

2011 yılında uygulanmaya başlanan "1994/6169 Sayılı Yönetmeliğin Yetki Devri" konulu İçişleri Bakanlığı genelgesinin ²² illerdeki Valiliklere statü belirleme yetkisi tanınması önemli bir gelişme olmakla birlikte, prosedüre dahil olan başvuru taleplerinin kabul edilip edilmediği ya da hangi esaslara göre başvurunun uygun görülmediği, talebine olumsuz yanıt verilen yabancıların itirazının nasıl değerlendirilip sonuçlandırıldığına ilişkin ayrıntılı raporlara ihtiyaç duyulmaktadır. Statü belirleme konusunda yetkili olan BMMYK muazzam bir iş yükü ile karşı karşıyadır ve yıllara yayılan mülakat süreleri nedeniyle de iltica hakkına erişim neredeyse imkansız hale gelmektedir. Bu durum sığınmacıların ruhsal yapılarını bozmakta, maddi zorluklara daha fazla katlanamayan başvuru sahipleri insan kaçakçılarının tuzağına düşmektedir. Adeta işkenceye dönüşen statü bekleyişi insan hakları hukukuna aykırı bir durumdur ve iltica hakkına erişimin hızlı bir şekilde sağlanması gerekir.

Mülteci haklarının korunması bakımından yasal iyileştirmelerin gerçekleşmesi amacıyla sınırlı sayıda da olsa TBMM başkanlığına kanun teklifi sunulmuştur. İstanbul Milletvekili Sebahat Tuncel tarafından hazırlanan "Harçlar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifine" göre ikamet harcından muaf tutulanlar arasına mülteciler, sığınmacılar, sığınma başvurusu sahipleri ve iltica başvurusu sahiplerinin de eklenmesi öngörülmüştür. ²³

21 Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

<http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetayl.aspx?IcerikID=848&ID=16>

22 Bkz. Uluslararası Af Örgütü Türkiye web sitesi. http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/EGM_genelge.pdf

23 <http://siyaset.milliyet.com.tr/bdp-den-multeciler-icin-mujdeli-kanun-teklifi/siyaset/siyasetdetay/12.02.2012/1501128/default.htm>

Mülteci ve sığınmacıların sağlık hakkına erişimleri konusunda mevzuattaki çelişkilerden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu çerçevesinde “sığınmacı ve vatansızlar” genel sağlık sigortası kapsamına alınan kişiler arasında yer almaktadır. Ancak ulusal mevzuatta kullanılan terminoloji yüzünden mülteci ve sığınmacılara gönderilen tebligatlarda kişi başına 212,76 TL prim ödenmesi gerektiği belirtilmiş, ödenmediği takdirde gecikme cezasıyla birlikte tahsil edileceği bildirilmiştir. Aralarında kronik sağlık sorunları da bulunan sığınmacıların tıbbi destek almalarını ciddi biçimde engelleme riski bulunan düzenleme kaldırılmalı ve tüm mülteci ve sığınmacıların ücretsiz sağlık hizmeti almaları sağlanmalıdır.²⁴

Mülteci ve sığınmacıların sosyal haklardan ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını zorlaştıran ikamet harcının Mart 2010 tarihinde yayınlanan İçişleri Bakanlığı genelgesiyle kaldırılması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmiş ancak uygulamada çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı bildirilmiştir. Birçok mülteci veya sığınmacı, ikamet harcından muaf olduklarına dair bilgiye sahip olmadığı için muafiyet dilekçesi verememekte ve ikamet harcı ödemek zorunda kalmaktadır. Bu sorunun giderilmesinde resmi makamların başvuru sahiplerini doğru ve yeterli miktarda bilgilendirmesi gerekmektedir.

3.2 Kabul Merkezleri ve Geri Gönderme Merkezlerindeki Gözetim Koşulları

2005 tarihli İltica ve Göç Eylem Planına göre Türkiye’de uydu kentlerin yanı sıra her biri 750 kişi kapasiteli olacak Kabul, Barınma ve Tarama Merkezlerinin kurulması öngörülmüştür. 7 şehirde (*Ankara-Ayaş, Erzurum-Aşkale, Gaziantep-Oğuzeli, İzmir-Çiğli, Kayseri-Kocasinan, Kırklareli-Pehlivanköy, Van-Edremit*) yapımı devam eden merkezlerin yanı sıra Ankara-Ayaş ve Erzurum-Aşkale’nin de aralarında bulunduğu 7 ayrı şehirde ise 750 kişi kapasiteli Geri Gönderme Merkezlerinin kurulması ve işletilmesi amaçlanmıştır. Görüleceği üzere birbirinden oldukça farklı coğrafi bölgelerde yapımları tamamlanacak olan merkezlerin yerleşim sakinleri tarafından nasıl karşılanacağı ve sığınmacılar ile yerel toplumsal çevreler arasında sağlıklı iletişimin hangi araçlarla sağlanabileceği konusunda soru işaretleri bulunmaktadır.

---

24 Bkz. Mülteci Hakları Koordinasyonu web sitesi. <http://www.multecihaklari.org/>

Kabul Merkezleri ve Geri Gönderme Merkezleriyle birlikte göç ve sığınma politikaları bakımından yeni modeller ortaya çıkacaktır. Bu merkezlerdeki uygulamaların iltica hakkı açısından nasıl izleneceği ve denetleneceği belirsizliğini korumaktadır. Birer gözaltı merkezi olarak görülen Yabancılar Misafirhanelerinin yanı sıra uydu kentlerdeki diğer barınma merkezlerinin fiziksel kapasiteleriyle ilgili sorunlar devam etmekte ve sığınmacılara yönelik bazı kötü muamele vakaları yaşanmaktadır. Alıkonulma yerleri arasındaki İstanbul Emniyet Müdürlüğü Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde geçmiş yıllarda görülen kötü muamele olaylarının yer yer devam ettiği ilişkin haberler yayınlanmıştır.²⁵

Hukuki bakımdan değerlendirildiğinde güvenlik birimlerinin talimatıyla mülteci ve sığınmacıların aylarca alıkonulma yerlerinde özgürlük ve güvenlik haklarının sınırlandırılması, anayasaya ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırıdır. AİHS hükümlerine göre kişi özgürlüğünün ancak mahkeme kararıyla sınırlandırılabilmesi ve bu sınırlamanın en fazla 30 günlük periyotlarda ve yine yargı kararına bağlı olarak devam edip etmeyeceği öngörülmektedir. Ancak Türkiye'deki mevcut idari uygulama hukuka aykırı şekilde devam etmektedir. Gözetim merkezlerindeki bu ve benzeri hukuksal aykırılıklar nedeniyle mülteci ve sığınmacıların AİHM başvuruları artmaktadır.

Emniyet Müdürlükleri'nin idari gözetim yerleri olan Geri Gönderme Merkezlerinde sığınmacı ve göçmen çocukların yetişkinlerle birlikte tutulması, fiziksel ve ruhsal gelişimleri üzerinde ciddi hasarlar bırakabilmektedir. Bu yüzden refakatsiz ya da ailesiyle birlikte alıkonulan çocukların özgürlüklerinden mahrum edilmesi ciddi bir sorun olduğu gibi çocuğun gelişimini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Mevcut uygulamada Suriyeli sığınmacılar hariç olmak üzere iltica başvurularının ciddi rakamlara ulaşması karşısında yeni uydu kentler oluşturulmaktadır. 2011 yılında 51'e yükselen uydu kentlerin sayısı 2012 yılında 53'e çıkmıştır. Önümüzdeki dönemde sığınmacıların zorunlu ikamete tabi tutulduğu uydu kentlerin artmasıyla birlikte iltica sisteminin baştan aşağı değişmesi gerekecektir. Ancak uydu kentlerdeki fiziksel ve insani koşullar son derece yetersiz olup, sığınmacıların zorunlu ikametlerinin ne kadar devam edeceği de belirsizliğini korumaktadır. Bu yeni uydu kentlerden biri olan Uşak'a bir gecede yüzlerce Afganistan uyruklu geçici sığınmacı gönderilmiş, yerel yöneticiler bu beklenmeyen

25 Bkz.Bianet Haber Sitesi. <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/117620-eylemden-sonra-kumkapidaki-gocmenleri-dovduler>

misafirlere yönelik nasıl bir uygulamada bulunulacağı hususunda bilgilendirilmemiştir. Dolayısıyla ilk şaşkınlığı atlatan yerel yönetimler, statüleri ve ikamet süreleri belirsiz olan sığınmacıların hukuki ve insani ihtiyaçlarını çözmek için çeşitli arayışlar içine girmişlerdir.²⁶ Farklı etnik, dini veya kültürel özelliklere sahip yabancılarla karşılaşan kent sakinlerinin gösterdiği ilk tepki genelde olumsuz olmaktadır. Üstelik bazı medya organlarının ötekileştirici ve ayrıştırıcı bir dil kullanması, sığınmacıların sosyal entegrasyonunu güçleştirmektedir. Otobüslerle nakledilerek şehrin ortasına bir gecede “bırakılan” yüzlerce sığınmacının kim oldukları, nereden ve niçin geldikleri, ne kadar süre kalacakları gibi birçok soruya verilecek yanıtlar, mültecilere yönelik doğru bilgilendirme ve toplumsal sahiplenme açısından duygusunun büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan Kamu İdaresi, mülteci ve sığınmacılara karşı gelişebilecek ayrımcılık, hoşgörüsüzlük ve nefret içerikli tutum ve davranışların önüne geçmek bakımından toplumsal farkındalığı artırıcı çalışmalara hız vermeli, sivil toplum örgütlerinin deneyimlerinden istifade etmelidir.

Kabul Merkezleri ve Geri Gönderme Merkezlerindeki fiziki ve insani koşulların yanı sıra bu merkezlerdeki sığınmacıların durumlarının tespit edilmesi amacıyla 2012 yılında bir takım çalışmalar gerçekleştirilmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından gerçekleştirilen iki önemli inceleme ziyareti rapor haline getirilmiş ve kamuoyu ile paylaşılmıştır. Sakarya ilindeki serbest ikamete tabi tutulan sığınmacılar hakkında yapılan incelemede, sığınma başvurusu sayısındaki belirsizlik yüzünden idari birimlerin endişe duyduğu ifade edilmiş ve uydu kent kapasitesi belirlenirken, o ilin sosyal, kültürel ve ekonomik durumunun mutlaka göz önüne alınması gerektiği vurgulanmıştır. İncelemede sığınmacıların ikamet tezkeresinden kaynaklanan sorunlar yaşadığı ve tamamının yardıma muhtaç oldukları tespit edilmiştir. Üçüncü bir ülkeye kabul edilene kadar geçen sürenin iki yılı bulabildiği dikkate alındığında sığınmacıların çalışabilmelerinin kolaylaştırılması tavsiyesinde bulunulmuştur. Bir başka önemli inceleme ziyareti ise TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu öncülüğünde ve mülteci hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle birlikte Edirne, İstanbul ve Kırklareli illerindeki Geri Gönderme Merkezlerine yönelik gerçekleştirilmiştir.

---

²⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/eg/21495279.asp>

Bu merkezlerdeki incelemeler sonucu hazırlanan raporda, geri gönderme merkezlerinin yönetim ve kontrolünün İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulacak olan Göç ve İltica Genel Müdürlüğü tarafından yapılmasının uygun olacağına ve sınırdışı işlemlerinin iltica, sığınma ve göç konusunda eğitim almış personel tarafından yürütülmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Geri gönderme merkezlerinin işleyişi hakkında tüm geri gönderme merkezlerinde yeknesaklığı sağlayacak bir düzenleme bulunmamasının farklı uygulamalara neden olduğu ve bu konuda bir düzenleyici işlem niteliğinde hukuki metin hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.²⁷

7 İnsan Hakları Örgütünden oluşan sivil heyet ise gezi boyunca karşılaştıkları eksiklikleri not etmiş, Kırklareli Geri Gönderme Merkezindeki bir odada 10'dan fazla ranza bulunduğunu ve insanların yerlere serilmiş yataklarda yattıklarını gözlemlemiştir. Kapasitelerinin çok üzerinde sığınmacı ve göçmen nüfusu barındıran merkezlerden biri olan Kırklareli'nde binanın oldukça eski ve bakımsız olduğu, fiziki koşulların insan sağlığını tehdit ettiği ifade edilmiştir. Benzer sorunların Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde de görüldüğünü belirten sivil toplum temsilcileri, Hatay'daki Suriyeli sığınmacıların barındıkları kamp ve çadırlara giriş izni alamadıklarından yakınmışlardır.²⁸

Resmi yetkililerin gözetiminde gerçekleşen bu tür ziyaretlerde tarafsız ve bağımsız bir inceleme yapabilmek oldukça güçtür. Nitekim sözkonusu inceleme gezisine katılan insan hakları örgütleri, yetkililerin önceden belirlediği isimlerle görüşmek zorunda kaldıklarını ve programın kendileriyle istişare edilmeden hazırlandığını dile getirerek eleştirmiş ve ortak incelemelerde rastgele isimlerin dinlenebilmesinin önemine dikkat çekmiştir.

---

27 Bkz. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu web sitesi. <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>

28 Bkz. Mülteci Hakları Koordinasyonu web sitesi. <http://www.multecihaklari.org/>

3.3 Geri Kabul Anlaşmaları

AB ve Türkiye arasında yapılacak geri kabul anlaşmasında henüz bir ilerleme sağlanmamakla birlikte iki taraf arasındaki vize muafiyeti uygulamasının ve geri kabul anlaşmasının hangi şartlara göre düzenleneceği de belirsizliğini korumaktadır. AB'nin yasadışı göç ile mücadele bakımından Türkiye'nin entegre sınır yönetimini güçlendirmeye çalıştığı mali yardım programları devam ederken, geçmiş yıllarda tekrarlandığı üzere mülteci ve sığınmacıların güvenlik politikalarının kurbanı olacağından endişe edilmektedir. İnsan hakları konusu olan iltica hakkı ile birlikte geri göndermeme kuralının zarar göreceği siyasi belgelerin altına Türkiye imza koymamalıdır. Aksi halde Türkiye'nin, bir taraftan iltica hukukunu düzenlemek üzere yeni yasal düzenleme yapmaya çalışırken, diğer taraftan AB ülkelerinin zahmetsiz biçimde mülteci ve yasadışı göç sorununu üzerine yıkmasına göz yummasını anlamak zorlaşacaktır. Dolayısıyla geri kabul mevzuatının sığınma hakkı ve uluslararası koruma ilkelerine göre düzenlenmesi ve hak ihlallerine yol açmayacak şekilde ele alınması gerekmektedir. Aynı zamanda kendi sınırlarına bir güvenlik duvarı örmeyi sürdüren AB ülkelerinin insan hakları değerlerini görmezden gelerek mülteci ve sığınmacıları “depolama” yöntemiyle dışlaması kabul edilemez bir yaklaşımdır.

2012 yılında Türkiye ve Bosna-Hersek Cumhuriyeti arasında geri kabul anlaşması imzalanmıştır. En yoğun işleyen geri kabul anlaşması Türkiye ve Yunanistan arasındaki protokol olup Yunanistan'dan Türkiye'ye iade edilenlerin sayısı hızla artış göstermektedir. Mülteci ve sığınmacılara karşı acımasız güvenlik politikaları uygulayan Yunanistan'ın aralarında sığınma başvurusu yapmak isteyen ve talepleri kayıtlara geçen birçok kişiyi Türkiye'ye geri gönderdiği uygulamalar yaşanmaktadır. ²⁹

---

29 Bkz. Rapor. “Döner Kapıda Sıkışanlar” Human Rights Watch.

http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/greeceturkey1102trksumandrecs.pdf

4. Mahkeme Kararları ve Hukuki Süreç

Türkiye’de gittikçe daha fazla sayıda iltica hakkı konulu yargı kararlarına rastlanmakta ve yerel mahkemelere yapılan başvurular artmaktadır. Bu gelişmeyi iki açıdan değerlendirmek mümkündür. Olumlu yönden bakıldığında, mülteci ve sığınmacıların hukuki yardıma erişimleri kolaylaşmakta ve hak arama bilinci gelişmektedir. Ters açıdan değerlendirildiğinde ise, sığınma hukukuyla ilgili ulusal mevzuatın ve buna bağlı olarak uygulayıcıların tutumları sayesinde ihlal üreten bir sistemin varlığı devam etmektedir.

İltica başvurusunun reddi veya sınırdışı kararına karşı izlenen hukuki süreç İdare Mahkemesinde yürütmenin durdurulması talebiyle başlamakta ancak bu başvurular aylarca sonuçlanmamaktadır. Başvurucu için verilen ilk kararın olumsuz çıkması durumunda idari yargıdaki gecikmelerin zincirleme hak ihlallerine yol açacağı dikkate alınıp Anayasa Mahkemesine 30 gün içinde bireysel başvuru yapılabilmekte ve tedbir talebinde bulunulabilmektedir. Şayet Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun etkili bir hukuk yolu olmaması durumunda AİHM’e müracaat edilmesi mümkündür. Nitekim Türk yargısının “etkisiz soruşturma” nedeniyle AİHM tarafından birçok kez mahkum edildiği unutulmamalıdır. 2012 yılında sonuçlanan Keshmiri/Türkiye kararında mahkeme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki (AİHS) kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını düzenleyen 5.maddesinin Türkiye tarafından ihlal edildiği sonucuna varmış ve İranlı mülteciye 9.000 Euro tazminat ödenmesine hükmetmiştir.³⁰

Ulusal yargı kurumlarının uluslararası insan hakları normlarını dikkate alarak içtihat üretmesindeki zorluklar aslında değişime karşı bir direnç olarak algılanmaktadır. 4.Yargı Paketi kapsamındaki önemli reform konularından biri olan AİHM içtihatlarıyla yerel mahkeme kararları arasındaki çelişkilerin giderimi hususu, mülteci ve sığınmacıların yararına olacaktır.

---

30 Bkz.Madde14 web sitesi. [http://madde14.org/index.php?title=Keshmiri / _T%C3%BCrkiye_\(No:2\)](http://madde14.org/index.php?title=Keshmiri/_T%C3%BCrkiye_(No:2))

5. Sivil Toplum Çalışmaları

Mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunların artışı ve ihtiyaçların çoğalması karşısında Türkiye'deki sivil inisiyatifin bilgi ve deneyim paylaşımı da gelişmektedir. Geçmiş yıllara göre daha örgütlü ve etkili bir mülteci hakları hareketinin varlığından söz edilebilir. Üniversiteler, İnsan Hakları Örgütleri ve Düşünce Kuruluşlarının sığınma hukuku ve yasadışı göç konularında gerçekleştirdikleri çalışmalar, yasama sürecinde önemli bir rol oynadığı gibi alıkonulma yerlerindeki koşulların iyileştirilmesi bakımından da yönlendirici olmuştur. İltica hakkı alanındaki önemli bir sivil ağ olarak Mülteci Hakları Koordinasyonunu (MHK) oluşturan sivil toplum örgütlerinin faaliyetleri 2012 yılında da artarak devam etmiştir. Yıl içinde koordinasyon tarafından bir dizi etkinlik gerçekleştirilmiş ve basın açıklamaları yayınlanmıştır.³¹ İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) ise hem MHK çalışmalarını desteklemekte ve hem de sığınma hukuku alanındaki belgeleri Türkçeye kazandırarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Sivil toplum örgütleriyle İçişleri Bakanlığı Göç ve İltica Bürosu arasında son iki yılda gerçekleşen diyalog sürecinin en önemli sonucu, İltica ve Göç Yasa Taslağının birlikte hazırlanabilmesi olmuştur. Aynı diyalog sürecinin düzenli toplantılarla devam ediyor oluşu, önümüzdeki dönemde iltica hukuku bağlamında sürdürülecek işbirliğine ciddi katkı sağlayacaktır. 2012 yılının son aylarında Göç ve İltica Bürosu'nun düzenlediği ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla gerçekleşen 5. istişare toplantısında iltica ve göç alanında yürütülen ortak çalışmalar, projeler ve ilerleyen süreçte yapılması planlanan hususlar değerlendirilmiştir.³² Diğer taraftan BMMYK Türkiye Temsilciliği'nin sivil toplum örgütleriyle belli periyotlarla gerçekleştirdiği toplantılar, genel bir durum değerlendirmesi yapmak ve sığınmacıların hukuki ve insani gereksinimlerini birlikte karşılayabilmek bakımından önem arz etmektedir.

Suriyeli sığınmacıların gündeme gelen çeşitli sorunlarıyla birlikte mültecilik alanıyla daha yakından ilgilenen, araştırma ve raporlama faaliyeti yürüten üniversitelerin ve düşünce kuruluşlarının sayısındaki artış memnuniyet vericidir. Son olarak Gediz Üniversitesi bünyesinde bir grup akademisyen tarafından kurulan Göç Araştırmaları Merkezi ile birlikte

31 Bkz. Mülteci Hakları Koordinasyonu web sitesi. <http://www.multecihaklari.org/>

32 Bkz. İçişleri Bakanlığı Göç ve İltica Bürosu. <http://gib.icisleri.gov.tr>

mülteci, sığınmacı ve göçmen sorunlarıyla akademik düzeyde ilgilenen üniversiteler önem kazanmaktadır.³³

Düşünce kuruluşlarının 2012 yılında sığınma hakkı ve göç sorunu çerçevesinde gerçekleştirdikleri araştırma ve gözlem faaliyetlerinde artış gözlenmiştir. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından Ocak 2012'de yayınlanan "*Türk Siyasi Partilerinin Hatay'daki Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları ve Hatay'daki Siyasi Parti Temsilcileri ile Hareketlerin Suriye Olaylarına Yaklaşımları*" başlıklı rapor, önemli tespitlerde bulunmaktadır. AB ve Türkiye arasındaki iltica ve göç uygulamalarının ele alındığı bir başka rapor "*Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*" adı altında Haziran 2012'de yayınlanmıştır.³⁴

Genel olarak terörizm ve uluslar arası güvenlik alanlarında faaliyet yürüten Uluslararası Terörizm ve Sınırtaşın Suçlar Araştırma Merkezi (UTSAM) tarafından hazırlanan ve Mayıs 2012'de yayınlanan "*Küresel Göç ve Fırsatçılığı: Türkiye'de Yasadışı Göçmenler ve Göçmen Kaçakçıları*" başlıklı rapor ise uluslar arası insan kaçakçılığının ulaştığı boyutu analiz etmektedir.³⁵

Uluslararası insan hakları örgütlerinin ve mülteci ağlarının 2012 yılındaki faaliyetlerinin önemli bir bölümünü Suriye'de yaşanan insani felaket ve mülteci krizi oluşturmuştur. Uluslar arası Af Örgütü (AI), Suriyeli mültecilerin güvenliğinin sağlanması ve mülteci kamplarının ulusal ve uluslararası gözlemcilerin denetimine açılması için çağrıda bulunmuştur.³⁶ AI tarafından yayınlanan "S.O.S. Avrupa - İnsan hakları ve göç kontrolü" isimli diğer raporda İtalya ve Libya arasındaki göç anlaşmalarının göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar üzerinde insan hakları açısından doğurduğu sonuçlar incelenmiş ve denizlerdeki mülteci kurtarma operasyonlarının daha derin bir şekilde soruşturulması gerektiği vurgulanmıştır.³⁷ Human Rights Watch (HRW), Suriye'ye komşu ülkelerin sınırlarını sayıları giderek artan Suriyeli mültecilere açık tutmasını ve diğer ülkelerin de ev sahibi ülkelere maddi destekte bulunmasını

33 Bkz. http://www.gediz.edu.tr/Haberler_Gediz_Sayfalar.php?id=656880

34 Bkz. <http://www.orsam.org.tr>

35 Bkz. <http://www.utsam.org>

36 Bkz. Uluslararası Af Örgütü Türkiye web sitesi. <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1935>

37 Bkz. Uluslararası Af Örgütü Türkiye web sitesi. <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1938>

istemiştir.³⁸ Göç ve Entegrasyon İçin Avrupa Programı (Migreurop) tarafından yayınlanan Şubat 2012 tarihinde yayınlanan "*At the margins of Europe : externalisation of migration controls*" başlıklı rapor, ülkelerin göç ve sığınma politikalarını ayrıntılı biçimde ele almaktadır.³⁹

6. Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi

Giderek insan hakları sorunları arasında üst sıralara tırmanan ve toplumsal bir sorun haline gelen nefret söylemi ve nefret suçları Türkiye’de belirgin şekilde artarak mülteci, sığınmacı ve göçmenleri de hedef almaktadır. Medyanın kullandığı ötekileştirici ve dışlayıcı dil, beraberinde nefret söylemini ve nefret eksenli tutum ve davranışları kışkırtmaktadır. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), nefret suçlarını aynı zamanda “önyargı suçları” olarak da tanımlamaktadır. Nitekim nefret suçlarını diğer sıradan suçlardan ayıran en önemli unsur, önyargılardır.⁴⁰

Mülteci, sığınmacı ve göçmenler ülkelerini zorunlu olarak terk edip başka bir ülkeye sığındıklarında potansiyel mağdur haline gelmektedir. Sığındıkları ülkelerdeki etnik, dini veya kültürel farklılıklar düşünüldüğünde toplumsal önyargıların mülteciler açısından ciddi bir risk oluşturacağı unutulmamalıdır. Türkiye’deki görünürlükleri her geçen gün ve yaygın olarak daha fazla hissedilen mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin maruz kaldıkları ayrımcılık ve dışlanmışlığın ciddi bir insan hakları sorununa dönüşeceğine ilişkin örnekler yaşanmaktadır. Son dönemde yapımları devam eden kabul merkezleri ve geri gönderme merkezlerine karşı yapılan eleştirilere medyanın önyargılı yayınları da eklenince mülteci ve sığınmacılar “istenmeyen topluluk” olarak görülebilmektedir. İzmir’in Çiğli İlçesinde yapımı süren barınma merkezine karşı CHP İzmir Milletvekili Aytun Çıray’ın “*Bu kamp İzmir’in kalbine vurulmuş bir hançerdir.*” şeklindeki ifadeleri basında yer almıştır. Bu tür sorumsuzca yapılan açıklamalar mülteci ve sığınmacıların nefret söyleminin ve nefret suçlarının hedefi haline getirilmesine yol açmaktadır.⁴¹ Çiğli barınma merkezi bahanesiyle mülteci ve sığınmacılara

38 Bkz. Human Rights Watch. <http://www.hrw.org/fr/node/110820>

39 Bkz. Göç ve Entegrasyon İçin Avrupa Programı (Migreurop). <http://www.statewatch.org/news/2012/mar/migreurop-annual-report-2010-2011.pdf>

⁴⁰ Hate Crime Laws, A Practical Guide, OSCE/OIDHR 2009

⁴¹ <http://haber.mynet.com/bu-kamp-izmirin-kalbine-vurulmus-hancerdir-648297-politika/>

yönelik toplumda ayrımcılık ve dışlayıcılığı kışkırtmaya çalışan ideolojik grupların yaptığı yayınlar tepkiyle karşılanmıştır.⁴²

Suriyeli sığınmacıların son derece önyargılı ve ideolojik yaklaşımlar yoluyla toplumda hedef haline getirildiği internet yayınları nefret suçlarına davet çıkaracak niteliktedir.⁴³ Mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin maruz kaldığı ayrımcılık uygulamalarının bir süre sonra nefret içerikli eylemlere dönüşebileceğinden endişe edilmelidir. Bazı uydu kentlerde serbest ikamet halindeki sığınmacıların kiralık ev bulamadıkları ve kendilerine ayrımcılık yapıldığına dair tepkilerini ifade etmeleri bu endişelerin haklılığını ortaya koymaktadır.⁴⁴

Suriye'deki etnik ve dini ayrışmayı Türkiye topraklarında da çatışmaya dönüştürmeyi planlayan birtakım güç odaklarının Suriye krizini bölgeye yaymak ve mültecileri bu kara propagandanın bir aracı haline getirmek istediklerine dair yaygın bir kanaat mevcuttur. Antakya Yeşilpınar Belediyesi'nin düzenlediği "Barışa Çılgılık" etkinliğinde söz alan CHP Milletvekili İlhan Cihaner'in Suriyeli mültecileri kastederek "*Hatay halkı, lütfen evlerimizi onlara kiraya vermeyin. Kiraya verenlerle selamı sabahı keselim, engellemeye çalışalım, tepki gösterelim*" şeklindeki ifadeleri tam bir ayrımcılık ve nefret söylemi niteliğindedir.⁴⁵ Adana'nın Yüreğir ilçesinde Suriyeli sığınmacıların geçici olarak barınabilmesi amacıyla

⁴² Bkz. Ulusal Kanal yayını.Suriyeli mültecileri terörist olarak göstermeye çalışan televizyon programı. <http://shelby.tv/video/youtube/KCPoYaHED9U/m-ltec-kamplari-bahanes-yle-g-l-sirada-zm-r-l>

⁴³ Bkz. "İzmir'de Suriyeli mülteci kampı istemiyoruz" başlığıyla açılan facebook sayfası. <http://tr-tr.facebook.com/pages/Izmirde-Suriyeli-M%C3%BClteci-Kampi-Istemiyoruz/141786379294424>

⁴⁴ Kutahya'da, aralarında Van'dan gelen depremzede mültecilerin de bulunduğu bir grup, kiralık ev bulamadıklarını ileri sürerek pankartlı eylem yapmış ve Zafer Meydanı'ndaki valilik binası önünde, "*Siyahız ama insanız*", "*Siyahların suçu ne?*", "*Ev istiyoruz*" şeklinde pankart açmıştır. Mülteciler, kentte kiralık ev bulamadıklarını ve devlet yetkililerinin kendilerine yardım eli uzatmadığını ileri sürmüştür. <http://kutahyagerecek.com/guncel/kutahyada-multeciler-eylem-yaptilar.html>

⁴⁵ Bkz.Samanyolu Haber web sitesi. <http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Turkiyeyi-koseye-sikistirmaya-calisan-kirli-ittifak/828495/>

yapımı planlanan konteyner kentin kurulmasına ilçe sakinleri tepki göstermiş ve kamp hazırlığı yapılan bölgede eylem düzenlemişlerdir.⁴⁶

Türkiye’de nefret suçlarıyla ilgili bir yasal düzenleme hazırlığı devam ederken, mülteci ve sığınmacıların nefret söyleminden korunması için siyasilerin, medyanın ve sivil toplumun sorumlu davranması gerekmektedir. Mültecilerin buldukları illerdeki kent yaşamına dahil olmaları amacıyla yerel kamu idaresinin birtakım önlemler alması ve toplumsal diyalog sürecinin izlenmesinde yarar bulunmaktadır.

7. Tavsiyeler

-
- Türkiye, iltica hukuku alanındaki yasal süreci hızlandırmalı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu biran önce yasalaşmalıdır. Kanuni düzenlemelerin yanı sıra uygulayıcıların sığınma hukukunun temel prensiplerine bağlı hareket etmeleri sağlanmalıdır.
  - Yasama sürecindeki gelişmelere bağlı olarak 1951 Sözleşmesindeki coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına ve uluslararası mülteci hukukunun temel koruma hükümlerine işlerlik kazandırılmasına çalışılmalıdır.
  - Yasadışı düzensiz göçün kaçınılmaz bir sonucu olarak sınır geçişlerinde yakalanan mülteci, sığınmacı ve göçmenlere insanca davranılmalı ve iltica prosedürü usulüne uygun biçimde işletilmelidir.
  - Yakalanan mülteci ve sığınmacıların “Geri göndermeme” kuralı gereği yaşamsal risk altında buldukları ülkelere sınır dışı edilmelerine izin verilmemelidir.
  - Özellikle Ege denizi ve Meriç nehrinde yaşanan toplu ölümlerin tekrarlanmaması bakımından mülteci ve sığınmacıların yaşam hakkı korunmalı, insan kaçakçılarıyla daha etkin bir mücadele yürütülmelidir.

---

⁴⁶ Adana/Yüreğir İlçesi Düzce Mahallesi Muhtarı ve Çotlu Sulama Birliği Başkanı Hasan Kipri, kurulacak konteyner kentin mera alanına yapılacağı söylentileriyle ilgili olarak “Bizim duyduğumuza göre 16 bin kişi gelecektmiş. Tel örgü ile çevrilerek kimsenin dışarı çıkmasına izin verilmeyecektmiş. Bu biraz zor. Tel örgü içinde hapisane hayatı mı yaşayacak bunlar. Mutlaka Çotlu’ya gidecekler. Çotlu’da kasap var, manav var. Haliyle vatandaşlar rahatsız olacak. Konteyner kent kurulursa rahatsız olacağız. Burada 3 mahalle iç içeyiz. Aramızda hiçbir sorun yok. Buraya konteyner kent kurulursa bu 3 mahalle perişan olacak” ifadelerini kullanmıştır. <http://www.iha.com.tr/adanada-multeci-kampi-isyani-251812-haber>

- Kolluk güçlerinin mülteci hakkı alanında temel hukuki ve pratik bilgilere sahip olması amacıyla eğitim programları hazırlanmalı, keyfi davranışların önüne geçilmelidir.
  - Yeni düzenlemelerle yürürlükten kaldırılan ikamet harcı gibi uygulamaların keyfi olarak tekrarlanmaması için kamu idaresinin gerekli önlemleri alması gerekmekte, eğitim, sağlık, barınma ve diğer insani gereksinimlerin karşılanması amacıyla eylem planı hazırlanmalıdır.
  - Sınır güvenlik politikalarının mülteci, sığınmacı ve göçmenleri zulüm altında bırakacak şekilde insan haklarına aykırı olarak uygulanması önlenmelidir.
  - Alıkonulma yerlerindeki mülteci, sığınmacı ve göçmenlerin temel haklar ve özgürlüklerinin korunması için daha fazla çaba harcanmalıdır.
  - Yapımları devam eden kabul merkezleri ve geri gönderme merkezlerinin insan hakları hukuku gözetilerek hizmet sunmasına özen gösterilmelidir.
  - Uzun mülakat süreleri kısaltılmalı, başvurular makul sürede incelenerek karara bağlanmalı ve BMMYK ve İçişleri Bakanlığı arasındaki uyuşmazlıklar giderilmelidir.
  - Mülteci ve sığınmacılara yönelik ayrımcılık, hoşgörüsüzlük ve nefret suçlarının önlenmesi amacıyla yasal ve pratik önlemler alınmalıdır.
  - Geri kabul mevzuatının sığınma hakkını koruyacak biçimde uygulanması gerekirken, orantısız ve hukuka aykırı geri gönderme politikaları terk edilmelidir.
  - AB politikalarının iltica ve göç konusunda Türkiye'ye yüklediği "Baraj ülke" misyonuna karşı çıkılmalı, külfet paylaşımı konusunda birtakım garantiler talep edilmelidir.
  - Resmi ve sivil kuruluşlar arasında özellikle hassas grupların ihtiyaçlarıyla ilgili ortak çalışma planı oluşturulması gerekmektedir.
-